

Koulutus

Koulutuksella on selkeä yhteys terveyteen ja hyvinvointiin. Ongelmat terveydessä ja hyvinvoinnissa sekä niiden määrittäjissä ovat huomattavasti yleisempiä vähän koulutetuilla korkeammin koulutettuihin verrattuna. Esimerkiksi diabeetikoista tai päivittäin tupakoivista yli puolet on suorittanut enintään perusasteen koulutuksen ja vain 10 % kuuluu korkea-asteen koulutuksen saaneiden ryhmään.

Koulutus on sosioekonomisen aseman osoittimena siinä mielessä ensisijainen, että se hankitaan jo nuoruudessa eikä se tavallisesti muutu paljoa elämänkaaren aikana. Koulutus muokkaa ihmisen tietoja, taitoja ja arvoja. Se vaikuttaa työmarkkina- ja ammattiasemaan sekä sitä kautta myös tulotasoon ja taloudelliseen asemaan. Sosiaalisen aseman osoittimet liittyvät toisiinsa, mutta kullakin on myös oma itsenäinen kytkentänsä hyvinvointiin ja terveyteen.

Vanhempien koulutustaso näkyy lasten ja nuorten terveydessä ja terveystottumuksissa

Vanhempien koulutuksen mukaisia eroja terveystottumuksissa ja huonon terveyden vaaratekijöissä havaitaan jo varhain. Varsinaiset terveyserot ovat lapsuudessa ja nuoruudessa vielä vähäisiä. Jo raskauden ja varhaislapsuuden aikaiset tekijät kuten äidin raskaudenaikainen tupakointi ja lyhyt imetysaika ovat yleisempiä alemmissa kuin ylemmissä koulutusryhmissä. Niin nuorten kuin nuorten aikuisten terveys on sitä parempi, mitä korkeammin koulutettuja vanhemmat ovat ja mitä parempi oma koulumenestys tai koulutustaso on.

Peruskoulun päättäneillä nuorilla erot terveystottumuksissa näkyvät myös nuoren oman koulutusvalinnan mukaan tarkasteltaessa. Ammattiin opiskelevilla esimerkiksi tupakointi ja humalajuominen ovat huomattavasti yleisempiä kuin lukiolaisilla ikätovereillaan, samaten epäterveelliset ruokotottumukset ja ylipaino. Koulutus ja erityisesti äitien koulutus näyttäisivät suojaavan lapsia pahoinvoinnilta.

Koulutusurat periytyvät

Varhaiset elinolot vaikuttavat koulutusurien valintaan, ja esimerkiksi nuorten koulutusvalinnat myötäilevät vanhempien koulutusta. Vanhempien sosiaalinen asema ja elämäntavat osin peritään.

Koulutus on merkittävä selviytymistä selittävä tekijä elämänculussa. Koulutuksen, työn tai molempien ulkopuolelle jääminen voi osin olla seurausta juuri lapsuudenaikaisesta huono-osaisuudesta. Pelkän peruskoulun suorittaneiden nuorten osuus nuorista työttömistä on suuri.

Koulutustason ei tulisi määrittää terveyden tasoa

On tärkeää huomata, ettei matala koulutus tai sosiaalinen asema sellaisenaan ole selitys terveyserojen olemassaololle. Pelkkä koulutusvuosien lisääminen ei ratkaise terveyden eriarvoisuuden ongelmaa – korkeakoulututkinto kaikille ei ole mahdollista, tarkoituksenmukaista eikä se vastaa työmarkkinoiden tarpeisiin.

Terveyserojen syyt kytkeytyvät yhteiskunnallisiin rakenteisiin, kuten tulojen ja varallisuuden jakautumiseen, koulutusjärjestelmään, työelämän rakenteisiin, terveydenhuoltojärjestelmään ja asumisoloihin. Yksi terveyserojen kaventamisen keskeinen tavoite on, ettei matala koulutustaso korreloi huonon terveyden kanssa.

Lähteet

Myrskylä P (2009) Koulutus periytyy edelleen. Hyvinvointikatsaus 1/2009, 1–8.

Palosuo H ym. (2007) Terveyden eriarvoisuus Suomessa Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:23.

Paananen R (2011) Suomalaisrekisterit osoittavat köyhyyden ja huono-osaisuuden periytyvän ylisukupolvisesti. Tiedote. Suomen Akatemia. Tieteen päivät 12.1.2011.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Koulutus. 7.12.2015. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/koulutus>.